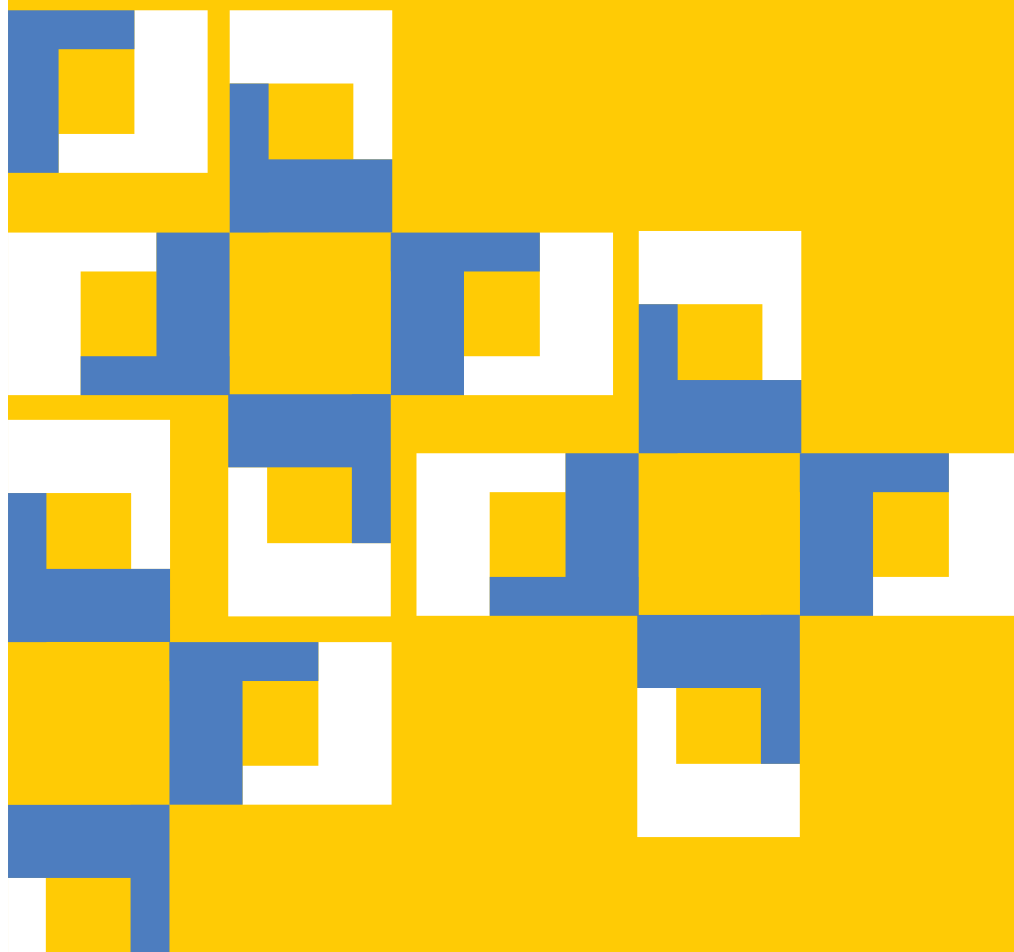

СТІЙКІСТЬ ТА ЗГУРТОВАНІСТЬ УКРАЇНСЬКОГО СУСПІЛЬСТВА ПІД ЧАС ВІЙНИ

Періодичний звіт на основі
моніторингових матеріалів
з обраних регіонів України

2025

ВИПУСК 14.
СІЧЕНЬ – БЕРЕЗЕНЬ
2025 РОКУ

СТІЙКІСТЬ ТА ЗГУРТОВАНІСТЬ УКРАЇНСЬКОГО СУСПІЛЬСТВА ПІД ЧАС ВІЙНИ

Періодичний звіт на основі
моніторингових матеріалів
з обраних регіонів України

СТІЙКІСТЬ ТА ЗГУРТОВАНІСТЬ УКРАЇНСЬКОГО СУСПІЛЬСТВА ПІД ЧАС ВІЙНИ. Періодичний звіт на основі моніторингових матеріалів з обраних регіонів України. **ВИПУСК 14. СІЧЕНЬ – БЕРЕЗЕНЬ 2025 РОКУ** / Український незалежний центр політичних досліджень. Київ. Травень 2025. 35 с.

Цей звіт підготувала команда Українського незалежного центру політичних досліджень у межах діяльності Національної платформи стійкості та згуртованості. Ця громадянська ініціатива започаткована в лютому 2018 року (попередня назва – Національна платформа «Діалог про мир та безпечну реінтеграцію»).

Діяльність Національної Платформи спрямована на посилення національної стійкості України. Шлях до цього – забезпечення діалогових практик у суспільстві, надання пропозицій владі у виробленні відповідних політик, зокрема щодо стійкості та соціальної згуртованості, а також забезпечення суспільної обізнаності в цих процесах. Ініціатива реалізується за фінансової підтримки Європейського Союзу в межах проекту «Забезпечення стійкості України в умовах зростання ризиків та наслідків війни».

Звіт базується на даних про події в 11 областях України, що мають значення для формування політики національної стійкості. Відбір областей здійснено на основі аналізу процесів згуртованості мешканців Донецької, Луганської, Херсонської, Харківської, Запорізької, Миколаївської, Одеської, Івано-Франківської, Чернівецької, Львівської і Закарпатської областей унаслідок розгортання воєнних дій. Для збору даних ми вирізняємо тимчасово окуповані території, прифронтові та звільнені території, території, що розташовані в умовному тилу.

УНЦПД висловлює подяку за надані матеріали учасникам Регіональної мережі Національної платформи стійкості та згуртованості – Дмитрові Арабаджієву, Тамарі Астаховій, Діані Бариновій, Дементію Белому, Миколі Яцкову, Ігорю Доцякові, Михайлові Золотухіну, Наталії Нечаєвій-Юрійчук, Олені Ніжельській, Андрію Романенкові, Зеновію Сірику.

Укладачі звіту – Світлана Горобчишина (текст), Світлана Конончук (загальна редакція)
Літературна редакторка – Мар'яна Добоні
Дизайнер – Сергій Буравченко
Верстальник – Олександр Глиненко

Координація проекту – Ольга Коваленко, Іван Вартовник, Анна Іщук, Валерія Скворцова

Зміст цієї публікації є цілковитою відповідальністю авторів і не обов'язково відображає офіційну позицію Європейського Союзу.

Публікація доступна на сайті Національної платформи стійкості та згуртованості
<http://national-platform.org> та сайті УНЦПД www.ucipr.org.ua.

ЗМІСТ

СКОРОЧЕННЯ	05
РЕЗЮМЕ	06
I. ТИМЧАСОВО ОКУПОВАНІ ТЕРИТОРІЇ	09
1. Зміни в системі управління	09
1.1. Рішення окупаційної влади	09
2. Гуманітарна ситуація	13
2.1. Фільтраційні дії окупаційної влади	13
2.2. Дії окупаційної влади щодо рекрутингу в збройні формування	14
3. Робота над ідентичністю	14
3.1. Зміни в стандартах освіти	14
3.2. Політика пам'яті: топоніміка, музейна справа, свята та їх відзначення	15
II. ПРИФРОНТОВІ ТА ЗВІЛЬНЕНІ ТЕРИТОРІЇ	16
1. Зміни в системі управління	16
1.1. Рішення влади, що позначилися на згуртованості	16
2. Робота над ідентичністю	19
2.1. Зміни в стандартах освіти	19
2.2. Політика пам'яті: топоніміка, музейна справа, свята та їх відзначення	19
3. Спільна справа	20
3.1. Взаємодія на рівні спільнота — влада. Довіра до рішень влади. Реагування на потреби та бізнесові й громадські ініціативи	20
4. Зміни в соціальній структурі	20
4.1. Виклики, пов'язані зі становищем жінок і дітей, людей з інвалідністю	20
4.2. Потреби вимушених переселенців. Реагування	21
4.3. Потреби добровольців територіальної оборони. Реагування. Мобілізація. Бронювання	21
III. УМОВНО ТИЛОВІ ТЕРИТОРІЇ ПІД УПРАВЛІННЯМ УКРАЇНСЬКОГО УРЯДУ	22
1. Зміни в системі управління	22
1.1. Рішення влади, що позначилися на згуртованості	22
2. Робота над ідентичністю	24
2.1. Зміни в стандартах освіти	24
2.2. Політика пам'яті: топоніміка, музейна справа, свята та їх відзначення	24
2.3. Свобода віросповідання	25
2.4. Національні меншини	25
3. Спільна справа	26
3.1. Взаємодія на рівні спільнота — влада. Довіра до рішень влади. Реагування на потреби та бізнесові й громадські ініціативи	26
3.2. Взаємодія на рівні суспільства. Ініціативи. Довіра між групами	27
4. Зміни в соціальній структурі	28
4.1. Виклики, пов'язані зі становищем жінок і дітей, людей з інвалідністю	28
4.2. Потреби вимушених переселенців. Реагування	28
4.3. Потреби добровольців територіальної оборони. Реагування. Мобілізація	29
МЕТОДОЛОГІЯ ЗБОРУ ДАНИХ	31

СКОРОЧЕННЯ

АЕС	атомна електростанція
АМР США	Агентство США з міжнародного розвитку
ВПО	внутрішньо переміщена особа
ЗСУ	Збройні Сили України
КАБ	керована авіаційна бомба
МАГАТЕ	Міжнародне агентство з атомної енергії
МВА	міська військова адміністрація
ОВА	обласна військова адміністрація
ООН	Організація Об'єднаних Націй
ПЦУ	Православна церква України
РФ	Російська Федерація
ТОТ	тимчасово окупована територія
ТЦК та СП	територіальний центр комплектування та соціальної підтримки
УПЦ (МП)	Українська православна церква Московського патріархату
ЦНАП	центр надання адміністративних послуг

РЕЗЮМЕ

Ситуація на фронті

Протягом січня – березня 2025 року ситуація на фронті залишалася напруженою, активні бої йшли на кількох напрямках. Російські війська наступали на східному та південному напрямках.

У січні ключовими територіальними втратами стали **Курахове** та **Велика Новоселівка в Донецькій області**. 6 січня РФ заявила про встановлення контролю над містом Курахове, а 26 січня – про повну окупацію селища Велика Новоселівка. Хоча Генеральний штаб ЗСУ офіційно не підтверджував відхід від цих населених пунктів, згадки про їх оборону зникли з офіційних зведень. Захоплення обох населених пунктів стало результатом тривалих наступальних дій російської армії протягом кількох місяців. Водночас інтенсивність просування противника після цих тактичних успіхів упала.

У лютому Сили оборони України суттєво покращили свої позиції навколо міста **Покровськ**. Зокрема, було звільнено селища Котлине, Піщане та Лисівка, що змусило російські підрозділи зайняти оборону на цьому напрямку. Окрім того, навколо Покровська звели нову лінію оборони протяжністю близько 30 км, яка не лише посилює безпеку міста, а й стримує можливе просування ворога в бік Дніпропетровської області.

У місті **Торецьк** тривали інтенсивні бойові дії в умовах щільної забудови. Російські підрозділи намагалися обійти українські позиції, використовуючи підземні комунікації, зокрема каналізаційні системи, що створювало додаткові тактичні ризики для Сил оборони.

Динамічною, з частими змінами лінії зіткнення була ситуація в **Часовому Яру**. Місто практично зруйноване. Однією з найбільших загроз для українських підрозділів залишалися ударні дрони на оптоволоконних лініях, що суттєво ускладнювало їх виявлення та знищення. Окрім того, нападники все частіше застосовували КАБи.

Російські війська продовжували атакувати на Вовчанському та Липецькому напрямках, водночас більш активне просування спостерігалось в районах **Куп'янська** та **Дворічної**. Російські війська фактично контролювали лівий берег річки Оскіл і силилися прорвати українські позиції. За даними Генерального штабу ЗСУ, у цьому районі фіксувалося до 150 бойових зіткнень щодоби.

Найважливішою подією на Луганщині стало звільнення села **Надія**, розташованого на захід від Сватового. Контроль ЗСУ над Надією утруднює ворогу маневри в напрямку Райгородка, Джерельного, Копанок, Зеленого Гаю та Борової. Водночас 95 % території Луганської області перебувало під тимчасовою окупацією. Активні бої тривали в 16 населених пунктах Сіверськодонецького та Сватівського районів.

Бойова обстановка в Херсонській області залишалася напруженою. Агресор намагався форсувати річку Дніпро та закріпитися на її правому березі. Окрім того, окупанти систематично обстрілювали прибережну смугу з авіації та артилерії, щоб створити так звану мертву зону, де ЗСУ не могли б закріпитися. За даними Сил оборони півдня, щоденна кількість ударів і штурмових дій на Придніпровському напрямку зростала на кілька десятків.

Російські війська докладали зусиль на Запорізькому напрямку, намагаючись прорвати лінію оборони ЗСУ, зокрема неподалік від **Лобкового** та **Степового**. Сили оборони успішно відбивали атаки, хоча кількість обстрілів дещо збільшилася. Якщо росіяни захоплять ці населені пункти, то зможуть обстрілювати околиці Запоріжжя й контролювати важливі логістичні шляхи, що суттєво ускладнить становище на фронті.

Тимчасово окуповані території

Росія продовжувала інтенсивно інтегрувати тимчасово окуповані території у свій економічний і правовий простір, посилюючи тиск і контроль над місцевим населенням. Одним із ключових інструментів цього процесу залишалася примусова паспортизація: особи, які не отримали російське громадянство, втрачають право на пенсії, соціальні виплати, а також доступ до медичних, поштових та інших базових послуг.

На цих територіях системно усувалася політична суб'єктність місцевого населення: воно майже не представлено в структурах влади та позбавлене можливості впливати на ухвалення рішень через механізми участі. Паралельно здійснювалося цілеспрямоване переселення громадян з інших регіонів РФ.

Окупаційна влада також продовжувала вилучати майно осіб, які виїхали з тимчасово окупованих територій. Зокрема, застосовувалися такі інструменти, як інвентаризація житла та націоналізація нерухомості, що дозволяє перерозподіляти його на користь лояльних до окупаційної адміністрації осіб.

Водночас зруйноване житло місцевих мешканців практично не відновлювали. Натомість пріоритет надавався будівництву іпотечного житла, доступного переважно для переселенців із «канонічних» регіонів Росії.

Зростання тарифів на комунальні послуги, які поступово наближалися до середньоросійських, стало додатковим фінансовим тягарем для населення та посилювало соціальне напруження на тлі загального погіршення економічної ситуації.

У березні МАГАТЕ здійснило ротацію свого персоналу на тимчасово окупованій Запорізькій АЕС через захоплені Росією території без погодження з Україною. Уперше маршрут для переміщення було прокладено через територію РФ.

Освітній і науковий простір на тимчасово окупованих територіях зазнавав системної трансформації – заклади вищої освіти ліквідували або приєднували до російських. Система освіти активно використовувалася як інструмент мілітаризації та ідеологічного впливу: впроваджувалися військові програми, спотворене трактування історії та нав'язувалися псевдопатріотичні наративи. Шкільна освіта та дитячі заклади перетворювалися на засоби формування викривленої ідентичності, героїзації осіб, причетних до воєнних злочинів.

Прифронтові та звільнені території

Прифронтові громади перебували під постійними обстрілами російських військ. Атаки відбувалися щоденно з використанням усіх видів озброєння, включно з дронами, які цілеспрямовано вражали цивільних, громадський транспорт, екстрені служби та об'єкти критичної інфраструктури. Через відсутність безпеки панувала атмосфера постійної тривожності та страху серед населення.

Соціальна згуртованість у цих областях зазнавала серйозних викликів через поєднання воєнної загрози, економічних труднощів, демографічної кризи та втрати довіри до влади. Водночас місцева влада демонструвала ефективність у сфері комунального господарства: попри обстріли, комунальні служби швидко відновлювали електро-, водо- та теплопостачання. Важливою позитивною динамікою було активне розмінування сільськогосподарських угідь. Проте в умовах нестабільного фінансування й зменшення міжнародної підтримки ці досягнення залишалися вразливими.

Органи правопорядку послідовно фіксували факти колабораціонізму та забезпечували притягнення до відповідальності осіб, які співпрацюють із ворогом в окупаційних структурах.

На тлі загального напруження спостерігалось пожвавлення політичного життя, що, імовірно, пов'язане з підготовкою до виборчого циклу. Кадрові зміни у військових адміністраціях, внутрішньопартійні перестановки й намагання дискредитувати опозиційні сили вказували на спроби сформувати контрольоване політичне поле.

Навіть під постійними обстрілами багато мешканців залишалося у своїх домівках, не погоджуючись на евакуацію, часто через брак альтернатив. Відсутність життєздатних державних рішень, таких як доступне житло, стабільна допомога чи можливості для нової роботи, стримувала людей від евакуації. Як наслідок, зростав рівень соціального напруження й невдоволення в громадах, які фактично виживають у режимі хронічної кризи.

Раптове й неочікуване зупинення фінансування від Агентства США з міжнародного розвитку (USAID) серйозно ускладнило становище місцевих громад, адже вони втратили підтримку в критично важливих сферах – інфраструктурі, сільському господарстві, системах зрошення, ремонтах і медичному забезпеченні.

Умовно тилові території під управлінням українського уряду

Упродовж перших трьох місяців 2025 року місцева влада тилових регіонів зосереджувала свою діяльність на забезпеченні життєздатності громад, підтримці ЗСУ матеріально-технічними ресурсами та фінансовими внесками. Громади активно долучалися до всеукраїнської ініціативи «Пліч-о-пліч: згуртовані громади», яка спрямована на підтримку прифронтових територій.

Водночас у публічній активності представників місцевого самоврядування та народних депутатів були помітні ознаки підготовки до потенційного виборчого циклу, що проявлялося в спробах мобілізувати підтримку населення.

Березень вирізнявся посиленням атак на умовно тилові області, зокрема Одещину. Щонайменше 13 масованих атак із застосуванням дронів, ракет та артилерії завдали значних руйнувань критичній, портовій і цивільній інфраструктурі. Попри постійну загрозу, регіон демонстрував високу спроможність до відновлення: аварійні служби, комунальні підприємства та волонтерські ініціативи оперативно реагували на наслідки обстрілів.

Гучний суспільний резонанс спричинив теракт, що стався 11 березня в Івано-Франківську поблизу залізничного вокзалу. За даними органів правопорядку, це був заздалегідь спланований акт, який на замовлення російських спецслужб здійснили місцеві підлітки. Подія актуалізувала питання безпеки навіть у тилових регіонах.

Допомога ВПО здійснювалася в тісній координації між місцевою владою, громадськими організаціями та міжнародними благодійними структурами. Основними викликами залишалося забезпечення пільговим житлом, задоволення потреб людей з інвалідністю, а також працевлаштування соціально вразливих категорій.

Усе більшої актуальності набувала тема допомоги ветеранам і сім'ям загиблих військових. Це вимагало значного розширення фінансової підтримки, консолідації зусиль держави, місцевої влади та громадянського суспільства. Формування суспільного середовища, сприятливого для інтеграції та підтримки ветеранських спільнот, залишалося важливим завданням.

Рішення Європейського суду з прав людини щодо подій 2 травня 2014 року в Одесі знову порушило складну тему регіональної пам'яті. На тлі дискусій про деколонізацію, мовну політику й мультикультурність посилювалося напруження: частина одеситів сприймала демонтаж імперських символів як втрату міської ідентичності. Це створювало підґрунтя для інформаційних маніпуляцій і посилення поляризації в суспільстві, зокрема в медіапросторі.

У суспільних настроях відчувалася втома від війни, соціальний песимізм і невдоволення владою. Зростала кількість випадків ухилення від мобілізації та самовільного залишення частин.

Викликом для громадянського суспільства стало припинення фінансування від Агентства США з міжнародного розвитку (USAID), що суттєво знизило спроможність громадських організацій і благодійних фондів у різних регіонах України. Попри це, громадські ініціативи активно шукали альтернативні джерела підтримки, закликаючи бізнес, місцеву владу й громади об'єднати зусилля для збереження критично важливих соціальних проєктів.

I. ТИМЧАСОВО ОКУПОВАНІ ТЕРИТОРІЇ

Окупаційна влада **стверджувала**, що процес інтеграції захоплених регіонів до правової системи Росії майже завершено. За словами очільника Мін'юсту РФ Константина Чуйченка, на окупованій території на всіх рівнях створена система управління, яка повністю відповідає російським нормам. Функціонують російські системи нотаріату й адвокатури. Мешканці окупованих територій отримують усі документи російського зразка. Окрім того, повністю створено правоохоронну, судову систему та систему покарання.

1. Зміни в системі управління

На тимчасово окупованій Луганщині російська влада **продовжила** змінювати місцеве «керівництво», усуваючи колишніх українських політиків, які перейшли на бік РФ ще у 2014 році. Зокрема, було затримано голову окупаційної адміністрації Сіверськодонецька Миколу Моргунова, якому російські слідчі **інкримінували** причетність до 11 вбивств, 6 викрадень, 4 розбійних нападів і 2 випадків вимагання. На зміну усунутим ставленикам Москва призначала або колишніх бойовиків так званої «ЛНР» із репутацією «захисників руского міра», або маловідомих чиновників.

Також на ТОТ зберігалася тенденція посилення впливу управлінців із Росії. Дмитрія Берникова, уродженця Ангарська й колишнього міського голову Іркутська, **підвищили** до так званого «першого заступника голови уряду» так званої «ДНР». Михайла Санакоева із Хабаровська, який до цього обіймав посаду так званого «заступника керівника уряду», у 2025 році призначили на додаткову посаду «міністра фінансів» в «уряді» так званої «ДНР».

Загалом від початку окупації керівні посади в «адміністраціях» тимчасово окупованої Донецької області здебільшого обіймають вихідці з Росії. Єдиним місцевим на високій посаді залишився Денис Пушилін. Така політика виказує недовіру Кремля до місцевого населення й прагнення керованим чином прискорити асиміляцію захоплених територій.

1.1. Рішення окупаційної влади

>> ПАСПОРТИЗАЦІЯ

20 березня 2025 року президент Росії Володимир Путін **підписав** указ №159 «Про особливості правового стану окремих категорій іноземних громадян та осіб без громадянства в Російській Федерації, зміну та визнання такими, що втратили чинність, деяких указів Президента Російської Федерації», який зобов'язує громадян України, «які не мають законних підстав для перебування (проживання) у РФ», покинути її територію до 10 вересня 2025 року. Вимога також стосується окупованих Росією частин Донецької, Луганської, Запорізької, Херсонської областей та анексованої АР Крим. Інститут вивчення війни **наголосив**, що ці заходи можуть бути використані для збору персональних даних, примусу до співпраці з окупаційною владою та примусової депортації.

Варто зауважити, що процес паспортизації був примусовим: особи, які не отримали російського громадянства, втрачали право на пенсії, соціальні виплати, а також доступ до медичних, поштових та інших базових послуг.

>> ПОЛІТИКА АСИМІЛЯЦІЇ ТА ЗМІНИ ДЕМОГРАФІЧНОГО СКЛАДУ НА ОКУПОВАНИХ ТЕРИТОРІЯХ

Російська окупаційна адміністрація продовжувала політику асиміляції місцевого населення на ТОТ, зокрема масово завозячи працівників із депресивних регіонів Росії. Наприклад, на Луганщині так зване «Міністерство праці та соціальної політики» [підписало](#) угоди з республіками Алтай, Дагестан, Інгушетія, Калмикія, Північна Осетія-Аланія та Чечня, які направляли кандидатів на роботу в окуповані міста. Це вказує на дві основні тенденції: по-перше, місцеве населення не бажає співпрацювати з окупаційною адміністрацією, що створює дефіцит кадрів, а по-друге, масове переселення лояльних до РФ осіб є частиною стратегії зміни демографічного складу та русифікації регіону.

>> ЗАПОРІЗЬКА АЕС

У березні МАГАТЕ здійснило [ротацію](#) свого персоналу на тимчасово окупованій Запорізькій АЕС через захоплені Росією території без погодження з Україною. Уперше маршрут для переміщення було прокладено через територію РФ. У відповідь Міністерство закордонних справ України рішуче [засудило](#) такі дії та направило офіційну ноту протесту щодо вивезення спостерігачів агентства з АЕС через окуповані регіони. 5 лютого МАГАТЕ було змушене відкласти ротацію своєї місії через відсутність гарантій безпеки з боку Росії.

У березні 2025 року російські окупаційні суди винесли вироки двом працівникам Запорізької АЕС, обвинувативши їх у терористичній діяльності на основі співпраці зі Службою безпеки України. Інженера з охорони праці [Сергія Потинга](#) засудили до 19 років позбавлення волі за нібито спробу підірвати автомобіль представника російських силових структур. Його затримали ще в червні 2023 року, і з того часу він перебував у полоні. Також на початку березня 56-річну працівницю станції [Наталію Шульгу](#) засудили до 15 років ув'язнення за обвинуваченням у замаху на диверсію. Ці випадки свідчать про посилення репресій проти українських працівників стратегічного об'єкта, що викликає занепокоєння щодо дотримання прав людини на ТОТ. За [інформацією](#) міського голови Енергодара, наразі відомо про 12 жителів Енергодара, яких ув'язнили росіяни, 11 з них – українські атомники.

>> БАНКИ

Російські банки продовжували розширювати свою присутність на ТОТ України. У лютому на окупованих територіях Донецької області [почали працювати](#) термінали й банкомати російського «Т-банку». Раніше тут уже запрацювали «Промсвязьбанк», «ВТБ» і «Сбербанк».

>> НЕЗАКОННЕ ПРИВЛАСНЕННЯ УКРАЇНСЬКИХ ПІДПРИЄМСТВ / РЕСУРСІВ

Окупанти [затвердили](#) стратегію закриття збиткових шахт у так званій «ЛНР». За інформацією Луганської ОВА, стратегія російського уряду передбачає виведення з експлуатації шахт із несприятливими гірничо-геологічними умовами та високим ризиком аварій. Окупанти вважають, що це сприятиме розвитку територій, але насправді ці шахти передають інвесторам за безцінь.

Російська окупаційна влада спрямовувала потужності вагонобудівного заводу в Кадіївці та авіаремонтного заводу в Луганську на виконання оборонних замовлень. За [даними](#) Луганської ОВА, одним з основних факторів такого перенаправлення було використання дешевої робочої сили на окупованих територіях.

До 1 грудня 2025 року російські окупанти планують [завершити інвентаризацію](#) земель сільськогосподарського призначення на Луганщині. Як повідомляють окупаційні ресурси, станом на лютий було інвентаризовано 19 % від загальної площі земель. Управителі планували обстежити понад 1,2 млн га, зокрема для виявлення «безхазяйних» земель, що дозволить укладати довгострокові контракти.

У 2024 році росіяни [вивезли](#) до РФ понад 11 тис. т риби та інших морських ресурсів з окупованих територій. За даними загарбників, за останні три роки вилов водних біоресурсів збільшився на 2,7 тис. т. Однак вилов риби в Азовському морі став особливо небезпечним після екологічної катастрофи внаслідок розливу мазуту, що призвело до масової загибелі морських мешканців і загрози для екосистеми моря.

>> ІНФРАСТРУКТУРНЕ БУДІВНИЦТВО

Окупаційна влада продовжувала демонструвати повну бездіяльність у відновленні інфраструктури на захоплених територіях, навіть через рік чи два після їх окупації. Прикладом цього є [селище Піски](#) Донецької області, захоплене у 2022 році, у якому досі не ліквідовані руйнування. У [Красногорівці](#) ситуація не краща: місто майже повністю зруйноване, а його мешканці не мають електрики, води та зв'язку. Буксує відновлення інфраструктури навіть у показовому Маріуполі. [З'ясувалося](#), що для надання квартир тим, хто втратив житло під час бойових дій, у місті планується звести лише 71 будинок. З них 64 будинки вже здано в експлуатацію, між мешканцями розподілено 4789 квартир. При цьому, за [даними](#) українського керівництва міста, під час боїв було зруйновано щонайменше 930 будинків. Таким чином, загарбники відшкодовують житло лише четвертій частині мешканців, які втратили свої оселі внаслідок нападу Росії.

Російська окупаційна влада активно використовувала міф про «відновлення Донбасу» для розкрадання бюджетних коштів, що яскраво видно на прикладі Брянки на Луганщині. За [даними](#) Луганської ОВА, на «відбудову» міста, яке не зазнало руйнувань ані у 2014 році, ані під час повномасштабного вторгнення 2022 року, було витрачено понад 2,2 млрд руб. (приблизно 24 млн євро), цього року – ще 653 млн руб. (приблизно 7,1 млн євро). Попри відсутність бойових ушкоджень, Брянка офіційно включена в програми «відновлення» разом із напівзруйнованими містами, такими як Рубіжне, Лисичанськ і Сіверськ-Донецьк. Луганська ОВА підкреслює, що така практика свідчить про масштабні корупційні схеми, коли фінансування освоюється під виглядом робіт, у яких насправді немає реальної потреби.

>> «НАЦІОНАЛІЗАЦІЯ» / РЕЄСТРАЦІЯ / ІНВЕНТАРИЗАЦІЯ ЖИТЛА

Окупаційні адміністрації на ТОТ продовжували послідовну політику примусового вилучення приватної власності в тих мешканців, які виїхали на підконтрольну уряду України територію чи до країн, визнаних Росією «недружніми». У січні 2025 року так званий «голова «ДНР» Денис Пушилін [запропонував ухвалити](#) законопроект, що дозволяє владі конфіскувати житло на підставі рішення спеціальних комісій без судового розгляду. Надалі таке майно планується передавати до «маневреного фонду» для заселення осіб, які не мають житла. Формально передбачено можливість повернення майна в разі «повернення» власника, але на практиці це майже неможливо без отримання громадянства РФ і проходження складних процедур.

Запропонований механізм вилучення доповнює чинну практику «інвентаризації житла», коли «безхазяйні» приміщення підлягають націоналізації. Окупаційна влада активно використовує загрозу конфіскації як інструмент тиску на власників для примусового повернення на окуповані території.

На тимчасово окупованому лівобережжі Херсонщини незаконна влада вирішила націоналізувати майно громадян, які «проявили агресію» відносно Росії. Про це окупаційним медіа [повідомила](#) так звана «міністерка майнових і земельних відносин» Херсонської області Олена Пекова. При цьому, які саме дії є «агресивними», вона не пояснила.

У тимчасово окупованому Бердянську Запорізької області окупаційна влада [розпочала](#) процес розподілу житла, незаконно націоналізованого в місцевих мешканців, які були змушені покинути місто або втратили власність через дії окупантів. Під виглядом програми «покращення житлових умов» для окремих категорій населення окупанти збирали заяви на отримання житла, створюючи ілюзію законності цього процесу через бюрократичні процедури та вимоги документального підтвердження «права» на використання відібраного майна.

Оскільки нове житло тут не будують, єдиним джерелом для забезпечення помешканням стали квартири й будинки, що залишилися без нагляду власників після масового виїзду населення. Перед цим окупаційна адміністрація організувала масштабну «інвентаризацію» нерухомості, що стала підґрунтям для подальшого відчуження майна на користь лояльних до окупаційної влади осіб.

Також у Бердянську «керівництво» [знищило](#) частину архівних документів, оскільки вони були українською мовою, включно з реєстрами прав власності на нерухомість, земельними актами й містобудівними планами. За даними руху спротиву «Жовта стрічка», перекладати документи російською мовою окупаційна влада не стала й вирішила просто їх спалити, що фактично знищує для законних власників саму можливість підтвердити свої права на житло та землю.

14 березня Володимир Путін [підписав](#) указ, який забороняє громадянам [«недружніх держав»](#), зокрема українцям, реєструвати нерухомість на ТОТ Донецької, Луганської, Запорізької та Херсонської областей до 1 січня 2028 року, за винятком випадків зі «спеціальним дозволом». «Спеціальний дозвіл» можуть отримати іноземці, які служать або служили в російській армії, а також їхні родини.

У 2025 році Росреєстр планує [провести](#) «суцільну інвентаризацію нерухомості» в 11 адміністративних одиницях так званої «ЛНР», зокрема в Алчевську, Луганську, Біловодському, Білокуракинському, Лутугинському, Марківському, Міловському, Новоайдарському, Новопсковському, Станично-Луганському та Старобільському «муніципальних округах». Окупаційні чиновники перевірятимуть технічні характеристики об'єктів, встановлюватимуть або уточнюватимуть дані про правовласників і виявлятимуть землі й будівлі, що нібито не використовуються. Хоча офіційно цю діяльність пояснюють створенням «точного реєстру» для залучення нерухомості в обіг, фактично інвентаризація слугує інструментом для подальшого примусового вилучення майна громадян, які покинули окуповані території або не мають змоги захистити свої права.

>> ТАРИФИ

На окупованих територіях Донеччини зростало невдоволення через підвищення тарифів на комунальні послуги, що наближаються до рівня середньоросійських. Зокрема, з липня 2025 року тарифи на обслуговування житла [зростають](#) на чверть. Раніше низькі тарифи на комунальні послуги були однією з основних переваг, які окупаційна адміністрація намагалася підкреслити як частину вигоди проживання в «народних республіках». Однак після анексії цих територій ціни було узгоджено із загальноросійськими стандартами, що значно підвищило витрати для місцевих жителів.

>> ПОСИЛЕННЯ КОНТРОЛЮ ЗА АБОНЕНТАМИ МОБІЛЬНОГО ЗВ'ЯЗКУ

На окупованих територіях розпочалася масштабна кампанія з оновлення відомостей про абонентів мобільного оператора «Фенікс», єдиного на території окупованої частини Донецької області. Усі абоненти, які придбали сім-карти за українськими паспортами чи іншими документами, [повинні пройти](#) обов'язкову перереєстрацію до 1 липня 2025 року. Це дозволить прив'язати номери до російських паспортів, що значно полегшить контроль за мешканцями. Поява нових вимог спричинила паніку серед місцевих жителів, багато з яких намагалася оформити відомості через фірмові магазини, блокуючи їхню роботу. Окупаційна влада оголосила, що з квітня процедура стане [доступною онлайн](#).

Водночас у самопроголошеній «ЛНР» планували блокувати мобільні номери тим, хто не актуалізує свої особисті дані. Для збереження номера необхідно отримати паспорт РФ і звернутися до операторів зв'язку. Зміни до російського законодавства набули чинності з 1 січня 2025 року. Також у так званій «ЛНР» призупинили продаж, переоформлення та відновлення номерів для іноземців та осіб без громадянства.

>> ЕКОЛОГІЧНІ КАТАСТРОФИ

Тимчасово окупований Бердянськ сколихнула екологічна катастрофа через [розлив мазуту](#) в Азовському морі. Забруднення стало наслідком аварії [двох російських суден](#) у Керченській протоці 15 грудня 2024 року, що призвела до масової загибелі морських тварин і забруднення понад 27 км узбережжя. Мазутні плями біля Бердянська виявили ще 7 січня, однак окупаційна влада відреагувала лише через тиждень.

Розлив мазуту забруднив пляжі та територію санаторію «Бердянськ», спричинивши масову загибель молюсків і дельфінів. Місцеві мешканці самостійно очищали узбережжя, наражаючись на небезпеку. Катастрофа стала черговим прикладом шкоди, завданої довкіллю Азовського та Чорного морів та здоров'ю жителів краю внаслідок дій Росії.

2. Гуманітарна ситуація

За [даними](#) Луганської ОВА, більш як 8 тис. км водопровідних мереж у самопроголошеній «ЛНР» перебували в аварійному стані, що становить понад 80 % від їх загальної протяжності. За 11 років окупації росіяни практично не інвестували в модернізацію системи, унаслідок чого наразі замінено лише 2,5 % необхідних мереж.

Окрім уже звичних для Донецька, проблеми з водопостачанням загострилися і в Маріуполі: з лютого вода [подається](#) лише за графіком – по три години вранці та ввечері. Попри плани перекидання води з Павлопільського водосховища, його запасів недостатньо для стабільного забезпечення міста. Загалом без каналу «Сіверський Донець – Донбас», який перестав функціонувати ще у 2018 році, забезпечити сталу подачу води на окупованих територіях неможливо. Навіть у разі повного захоплення регіону швидке відновлення каналу є надзвичайно складним і дорогим завданням для Росії.

У Рубіжному Луганської області медичне обслуговування [залишалось](#) на низькому рівні через нестачу спеціалістів. Місцеві жителі скаржилися на труднощі з викликом «швидкої», а в разі госпіталізації їм доводилося долати майже 60 км до Старобільська, де можна отримати допомогу лише за наявності вільних місць.

2.1. Фільтраційні дії окупаційної влади

У Росії [ухвалили](#) закон, який дозволить поліцейським проникати до житла українців на ТОТ України. З 5 березня 2025 року поліція РФ у межах так званого «держконтролю за мігрантами» отримала право на доступ до помешкань осіб, які фактично проживають без російського громадянства, тобто українців, які не обміняли свій паспорт на російський. Ще у 2024 році Центр національного спротиву попереджав, що з 2025 року українцям на окупованих територіях, які не прийняли громадянство РФ, присвоять статус «мігрантів», що створює підстави для їх дискримінації та переслідувань.

Упродовж I кварталу 2025 року на захоплених РФ територіях Херсонської та Запорізької областей Кримськотатарський ресурсний центр [зафіксував](#) щонайменше 15 випадків насильницького викрадення людей.

13 березня з'явилася інформація про загибель кримського татарина [Рустема Віратті](#), мешканця Херсонської області. Його обвинуватили в участі в кримськотатарському добровольчому батальйоні ім. Номана Челебіджихана та сприянні економічній блокаді Криму у 2015 році. Після арешту він зазнав тортур і побиття, а судові процеси відбувалися в закритому режимі. Засуджений до 8 років ув'язнення, Віратті так і не вийшов із виправної колонії міста Дімітровград Ульяновської області РФ, куди його етапували.

Загалом від початку повномасштабного вторгнення на ТОТ Херсонської області [було затримано](#) щонайменше 36 кримських татар та українців за обвинуваченням у причетності до батальйону ім. Челебіджихана.

Згідно з [повідомленням](#) руху спротиву «Жовта стрічка», російські військові на блокпостах у тимчасово окупованому Мелітопольському районі Запорізької області почали вимагати від цивільних осіб сплату штрафів за нібито виявлену україномовну літературу під час обшуків автомобілів. Вилучені книги мають штампи шкільних та університетських бібліотек, що свідчить про їх походження з українських навчальних закладів. Це може вказувати на те, що частина таких українських книжок потрапила до рук російських військових і використовується як інструмент для вимагання хабарів.

[Дістатися](#) до окупованого Лисичанська Луганської області можна лише в день, указаний у перепустці, оскільки місто закрито на в'їзд і виїзд окупаційною комендатурою. Якщо особа не має місцевої реєстрації, для поїздки до Лисичанська необхідно подати заяву, указавши в ній особисті дані, вагомі причини візиту та дату поїздки. Якщо заяву погоджено, у місті дозволено перебувати лише у вказаний у ній день. В інші дати перепустка не діє.

2.2. Дії окупаційної влади щодо рекрутингу в збройні формування

Окупаційна влада [планувала](#) навесні посилити примусову мобілізацію на ТОТ України, щоб компенсувати втрати на фронті. За даними Центру національного спротиву, чоловіків призовного віку примушують підписувати контракти під загрозою арештів, конфіскації майна або депортації. Окремою цільовою групою стали мігранти із Центральної Азії, які приїхали на ТОТ у пошуках заробітку: їх активно залучають до підписання контрактів зі Збройними силами РФ. Такі дії порушують статті 49 та 51 Женевської конвенції про захист цивільного населення під час війни, які забороняють примушення цивільного населення до служби в збройних силах держави-окупанта.

Окупаційна адміністрація тимчасово захопленої території частини Запорізької області [ініціювала](#) збільшення фінансування системи військового обліку. Як повідомляє Бердянська МВА, законодавчі збори підконтрольної Кремлю «влади» схвалили в першому читанні законопроект про додаткове фінансування системи військового обліку. Зміни передбачають спрощення та прискорення постановки на військовий облік, зокрема для осіб, які вже проходили військову службу. Ці кроки свідчать про наміри активізувати процес мобілізації місцевого населення до російської армії.

3. Робота над ідентичністю

Російська окупаційна влада [запустила](#) програму «Земський працівник культури», яка передбачає направлення 1,1 тис. росіян із найвіддаленіших регіонів РФ на ТОТ для роботи в будинках культури та бібліотеках. За згоду на переїзд працівники отримують 2 млн руб. (трохи більше як 17 тис. євро) одноразово. Відпрацювати потрібно в невеликих містах із населенням до 50 тис. осіб і селах. [Програма](#), розрахована на 2025–2027 роки, має на меті заміщення місцевих кадрів і посилення культурного та інформаційного контролю над окупованими територіями.

На ТОТ Запорізької області російські окупанти [заресстрували](#) перше так зване «козацьке товариство» – пропагандистський осередок, який фінансується з держбюджету РФ. За даними Центру національного спротиву, утворено «Приазовське хутірське козацьке товариство» під керівництвом раніше судимого Віктора Пляшки. Подібні структури не стосуються української козацької традиції й мають нечисленний склад.

У [Генічеську](#) Херсонської області розпочався проєкт «Медіашкола Новоросії» для студентів, школярів і чиновників. Мета – пропаганда та інтеграція молоді в російське інформаційне поле. Проєкт створений організацією «Наука і культура майбутнього» спільно з окупаційним Херсонським технічним університетом за підтримки колаборанта, який очолює постійне представництво Херсонської області при уряді РФ, Володимира Боделана.

3.1. Зміни в стандартах освіти

На ТОТ фіксувалося [поступове повернення](#) до очного навчання. У березні в Донецьку, Макіївці, Волновасі та Ясинуватій офлайн-формат відновили 19 шкіл і 16 дитсадків. Загалом на окупованій частині Донецької області очне навчання на час написання цього звіту тривало в 474 із 587 шкіл, 428 із 565 дитячих садків і 65 із 84 коледжів.

Окупаційна влада активно використовувала освітні заклади для просування пропагандистських ідей. На Луганщині стартував проєкт [«Орлята-дошкільнята»](#), який орієнтований на формування ідеологічно правильного виховання за російськими стандартами серед дошкільнят. На Херсонщині активно [поширювали](#) викривлену версію історії, прославляючи учасників війни проти України як «героїв СВО». А в окупованому Бердянську Запорізької області 18 учнів «кадетського класу» школи № 10 [присягнули](#) на вірність Росії під церковне «благословення». Окупанти продовжували нав'язувати мілітаристське «патріотичне виховання», перетворюючи освітні заклади на воєнізовані осередки.

На окупованій території тривало фактичне знищення незалежної системи вищої освіти. Заклади вищої освіти ліквідуються через їх приєднання до закладів на території Росії. Зокрема, було ухвалено рішення про приєднання [Приазовського державного технічного університету](#) до Московського державного будівельного університету. Приазовський університет, заснований у 1930 році, завжди спеціалізувався на підготовці фахівців у галузі металургії та машинобудування – ключових для економіки Маріуполя. Під час захоплення міста у 2022 році будівля університету зазнала значних руйнувань, а заклад було переведено до Дніпра, де він відновив роботу. Водночас окупаційна адміністрація створила в Маріуполі «клон» університету, який тепер приєднали до навчального закладу в столиці метрополії. Цей крок свідчить не лише про знищення «маріупольської школи» технічної освіти, але й про можливу зміну пріоритетів окупаційної влади – зменшення уваги до розвитку металургії та машинобудування в Приазов'ї та на Донеччині загалом.

3.2. Політика пам'яті: топоніміка, музейна справа, свята та їх відзначення

На Херсонщині [розгорталася](#) пропагандистська кампанія про визнання геноциду народів Радянського Союзу. Так, Херсонський «обласний суд» розглядав заяву місцевої «прокуратури», у якій ідеться про визнання воєнних злочинів і злочинів проти людяності, скоєних німецькими військами під час Другої світової війни на території області, геноцидом радянського народу. Окупаційна прокуратура подала заяву для «захисту національних інтересів РФ» і для донесення до світової громадськості інформації про жертв нацизму та відновлення історичної справедливості. До суду надійшло 17 томів доказів воєнних злочинів, скоєних німецькою армією проти мирного населення Херсонщини.

У лютому на окупованій території Донеччини з'явилася новина, яка обурила місцевих мешканців. Окупаційна влада [запропонувала](#) новий гімн міста Донецька, слова якого викликали критику через низьку художню якість і ненормативну лексику. Це [обурило](#) навіть проросійських активістів і культурних діячів, які вважали, що гімн принижує місто, а його впровадження наразі недоречне. Важливо зазначити, що до цього моменту в Донецька не було офіційного гімну, а на різних офіційних заходах звучала популярна лірична пісня 1939 року про радянську індустріалізацію краю «Спят курганы темные».

Окупаційні адміністрації на тимчасово захоплених територіях Запорізької та Херсонської областей розпочали підготовку до відзначення 80-ї річниці так званої «великої перемоги». Зокрема, у Запорізькій області було створено спеціальний комітет для організації відповідних заходів. У 2024 році подібна ініціатива вже реалізувалася у вигляді «параду перемоги» в Мелітополі із залученням радянської символіки.

У [Скадовську](#) (лівобережна частина Херсонської області) окупаційна влада ініціювала створення пропагандистського муралу, до розроблення якого було залучено учнів місцевої школи. Ключовим елементом муралу стане гасло «Діди почали, нам закінчувати», що можна трактувати як виправдання військової агресії РФ.

II. ПРИФРОНТОВІ ТА ЗВІЛЬНЕНІ ТЕРИТОРІЇ

У прифронтових областях політичний ландшафт визначали передусім безпекові виклики. Постійні обстріли, масове застосування дронів, використання КАБів, руйнування інфраструктури й порушення систем життєзабезпечення – усе це безпосередньо впливало на політичні процеси й управлінські рішення. Пріоритетом для місцевої влади залишалися термінове відновлення об'єктів критичної інфраструктури, ремонт житла, забезпечення функціонування медичних установ, транспорту, укриттів, а також виконання мобілізаційних заходів.

1. Зміни в системі управління

1.1. Рішення влади, що позначилися на згуртованості

>> ЕВАКУАЦІЯ

У Донецькій області тривала евакуація цивільного населення, однак через відносну стабілізацію лінії фронту її темпи залишалися низькими. Основний потік евакуйованих був із Покровська, Костянтинівки, Мирнограда й Родинського. У [Родинському](#), що розташоване лише за 11 км від фронту, залишалося близько 1000 осіб, попри відсутність електро-, водо- і теплопостачання. Частина евакуйованих не покидала область, створюючи додаткове навантаження на інфраструктуру.

У [Харківській](#) області від початку 2025 року було евакуйовано 2173 особи, з них 267 дітей. Евакуйованих розміщували в 74 місцях тимчасового проживання, де станом на час написання звіту перебувало 7827 осіб (включно з 1051 дитиною). Евакуація відбувалася з 352 населених пунктів, які зазнавали постійних обстрілів.

Харківська ОВА [продовжувала залучати](#) міжнародних партнерів до сприяння процесам евакуації цивільного населення. Наприкінці лютого було підписано меморандум із командою БФ «Team4UA» щодо підтримки евакуації з прифронтових громад і надання екстреної допомоги евакуйованим.

У Запорізькій області станом на 4 березня в громадах поблизу лінії фронту [залишалось](#) 610 сімей. Хоча їм пропонували евакуацію, більшість відмовлялася.

>> РОЗМІНУВАННЯ

Потреби України в розмінуванні територій, що постраждали від війни, [становлять](#) 29,8 млрд дол., згідно з «Експрес-оцінкою завданої шкоди та потреб на відновлення (RDNA4)», проведеною Світовим банком, урядом України, Європейським Союзом та ООН. Так, порівняно з попередньою оцінкою, потреби на розмінування знизилися на 4,8 млрд дол. завдяки прогресу в обстеженні та очищенні територій, де велися бойові дії. Активне використання інноваційних технологій, таких як сенсорні технології, аерофотозйомка й машинне навчання, дозволяє прискорити процес розмінування й знизити його вартість.

>> ВІДНОВЛЕННЯ КРИТИЧНОЇ ІНФРАСТРУКТУРИ ТА ЖИТЛОВОГО ФОНДУ

У 2025 році у Харкові [планували відновити](#) 160 житлових будинків. Як зазначив міський голова Ігор Терехов, реалізація планів залежить від обсягів фінансування з міського та державного бюджетів, а також підтримки міжнародних партнерів. Пріоритетними напрямками відновлення залишалися

житло, об'єкти інфраструктури, медичні та освітні заклади. Міжнародні донори наразі обережно ставляться до інвестицій у житлову відбудову через високі ризики й значні витрати, очікуючи завершення активної фази війни.

Станом на початок 2025 року електропостачання було **відновлено** в 116 зі 151 населеного пункту Бериславського району Херсонщини, що становить близько 76 %. У 24 громадах електропостачання не було через постійні обстріли. Загалом у Херсонській області без світла та газу залишалося 40 прибережних населених пунктів, у тому числі мікрорайон Острів.

>> ПІДВИЩЕННЯ РІВНЯ БЕЗПЕКИ ЦИВІЛЬНОГО НАСЕЛЕННЯ

У Запоріжжі **розпочали встановлювати** 17 модульних залізобетонних укриттів біля зупинок громадського транспорту. За даними Запорізької міської ради, споруди мають захищати населення від уламків боєприпасів та ударної хвилі потужністю до 500 кПа, зокрема в разі загрози застосування КА-Бів. Укриття складаються з кількох з'єднаних бетонних блоків, оснащені вентиляцією, сидіннями та освітленням і можуть вміщувати від 22 до 50 осіб залежно від локації. Конструкції розміщують переважно в Шевченківському та Комунарському районах міста, найбільш вразливих до обстрілів. Надалі міська влада планує розширити програму на інші райони Запоріжжя.

>> МІЖНАРОДНА СПІВПРАЦЯ

Королівство Данія **виділило** для Миколаївської області новий пакет допомоги загальним обсягом понад 1 млрд грн (26 млн євро). Фінансування буде спрямоване на кілька ключових напрямів: відновлення освітньої інфраструктури, модернізацію енергетичних систем комунальних підприємств, оновлення міського транспорту шляхом закупівлі тролейбусів, а також реалізацію проєктів у сфері водопостачання. Окремий компонент пакета на суму 4,5 млн євро передбачено на гуманітарне розмінування.

Харківська область розширювала співпрацю з міжнародними партнерами. Активно розвивалася взаємодія з **Чеською Республікою**, зокрема в агропромисловому секторі та сфері перероблення з орієнтацією на експорт до ЄС. Окрім того, Чехія підтримувала модернізацію двох медичних закладів. Зокрема, надала 9 когенераційних установок, що дозволило посилити енергетичну автономність Чугуєва, Харкова та Лозової. Сумарна вартість отриманого обладнання перевищує 24 млн грн.

Французьке агентство з питань розвитку (Agence Française de Développement, AFD) вже **посилило** Харків у сфері критичної інфраструктури, зокрема в забезпеченні теплопостачання та водозабезпечення. Під час зустрічі мера Харкова з гендиректором AFD Ремі Піу було узгоджено подальші кроки: залучення фінансування на відбудову житла, розвиток соціального житла та запуск окремої програми підтримки приватного сектору. Найближчим часом очікували на візит делегації AFD до міста. Уряд Фінляндії своєю чергою **анонсував** виділення 2 млн євро на енергетичну децентралізацію в регіоні.

>> МІЖРЕГІОНАЛЬНА ВЗАЄМОДІЯ

У березні на Донеччині активно впроваджували національний проєкт **«Пліч-о-пліч: згуртовані громади»**, що передбачає партнерство громад поблизу лінії фронту з тилловими громадами для відновлення інфраструктури, оздоровлення дітей і надання гуманітарної допомоги. Однак його фактична реалізація була обмежена підписанням меморандумів, а єдина активна співпраця – між Краматорськом і Перечином – пов'язана з бізнес-інтересами. Після перенесення активів одного з політично впливових підприємств Краматорськ **почав фінансувати** освітні проєкти в Перечині, що викликало обурення мешканців Краматорська, які залишилися без аналогічної підтримки. Фінансову ініціативу реалізували без громадського обговорення, що додатково загострило напругу.

У Харківській області **розпочато** другий етап проєкту, у межах якого підтримку отримають 16 громад із північних і східних районів регіону. Зросла також співпраця між Харковом і Львовом у сфері ветеранської політики, інклюзії та молодіжних ініціатив.

На Запоріжжі до проєкту **долучилися** Широківська громада (партнер – Гощанська громада на Рівненщині) та Гуляйпільська громада (партнер – Горішні Плавні в Полтавській області). У Херсонській області **продовжувалося** відновлення критичної інфраструктури: громади Рівненської та Хмельницької областей допомагали з облаштуванням укриттів у місцевих школах.

3 липня 2023 року в межах ініціативи «Пліч-о-пліч» на Херсонщині було відновлено близько 1000 будинків, однак його реалізація тимчасово зупинялася через нестачу фінансування. Наразі відновлення проєкту триває.

>> СТРАТЕГІЯ РОЗВИТКУ ТА УПРАВЛІННЯ РИЗИКАМИ

Оновлена Стратегія розвитку Миколаївської області до 2027 року [включає](#) чотири цілі: зміцнення стійкості, згуртованості та безпеки; забезпечення стійкого економічного зростання; підвищення якості життя й ефективного врядування; розвиток інноваційної економіки. Стратегія враховує пропозиції Національної платформи стійкості та згуртованості, зібрані під час січневих громадських консультацій.

20 лютого в Миколаєві відбулася [публічна дискусія](#) «Стійкість та згуртованість Миколаївщини: оцінка ризиків», організована Національною платформою стійкості та згуртованості. Участь у заході взяли 48 представників влади та громадськості. Обговорювали ризики, що впливають на стійкість регіону, і необхідність їх врахування у стратегічних документах для ефективного реагування.

>> ЕКОЛОГІЧНІ КАТАСТРОФИ

У Харківській області [тривало розслідування](#) трьох кримінальних проваджень за фактом екоциду, скоєного російськими військовими. Одне з них – обстріл Харківського фізико-технічного інституту, де розміщена ядерна установка «Джерело нейтронів». З березня по вересень 2022 року інститут 74 рази обстріляли різними видами озброєння, що могло призвести до тяжкої екологічної катастрофи. Обвинувальний акт щодо трьох російських генералів і двох полковників передано до суду для розгляду по суті. Інші два провадження стосуються обстрілу Оскільського гідровузла та аміакопроводу в Куп'янському районі, що призвело до витoku аміаку. Ці дії кваліфіковані за статтями 441 (екоцид) та 438 (порушення законів та звичаїв війни) Кримінального кодексу України.

У ніч на 28 грудня 2024 року в Миколаєві внаслідок влучання уламків безпілотної було [пошкоджено](#) резервуар із рослинною олією, що спричинило її витік у ґрунт і водойми. Забруднено понад 9 тис. м кв. річки Південний Буг і 7 тис. м кв. ґрунту, зокрема територію Бузького лиману. За попередніми розрахунками Міністерства захисту довкілля та природних ресурсів України, орієнтовна сума екологічних збитків становить близько 45 млрд грн (орієнтовно 960 млн євро).

>> ВИКЛИКИ

У I кварталі 2025 року фахівці Управління Південного офісу Державної аудиторської служби в Херсонській області [здійснили](#) 64 перевірки використання фінансових і матеріальних ресурсів на загальну суму 7 млрд грн. У результаті аудиторських перевірок було виявлено порушення, через які втрачено понад 28 млн грн (597 тис. євро). Завдяки вжитим заходам вдалося повернути 20,2 млн грн (430 тис. євро). Аудитори також запобігли порушенню на суму 49 млн грн (більш як 1 млн євро) у сфері публічних закупівель. За матеріалами перевірок розпочато чотири досудові розслідування. Двом особам повідомлено про підозру у вчиненні кримінального правопорушення, а сім посадовців притягнуто до дисциплінарної й матеріальної відповідальності.

>> ПРИПИНЕННЯ МІЖНАРОДНОЇ ДОПОМОГИ ВІД США

У разі тривалого припинення міжнародної допомоги від АМР США (USAID) Донецька область може втратити значну частину критично важливої інфраструктурної підтримки – генератори, [системи очищення води](#), комунальну техніку, що суттєво знизить стійкість регіону; водночас поточна ситуація не становить прямої загрози для гуманітарного забезпечення населення.

У 2024 році Херсонщина отримала близько 1,5 млрд грн міжнародної допомоги, більшість – від АМР США, однак у 2025-му через припинення фінансування від США регіон [недоотримає](#) 110 млн грн, що особливо вдарить по агросектору; місцева влада визнає, що без підтримки у сфері зрошення, мед-техніки, комунального обладнання та засобів для зберігання врожаю область зіткнеться із суттєвими економічними й соціальними труднощами.

2. Робота над ідентичністю

2.1. Зміни в стандартах освіти

У Донецькій області з весни 2020 року відсутнє очне навчання, що призводить не лише до значних освітніх втрат, а й зниження комунікаційних навичок у дітей, позбавлених живого спілкування з учителями й однокласниками. Наразі лише кілька шкіл, релокованих до інших регіонів, продовжує працювати в очному форматі. Через це також постійно знижується кількість учнів, які переходять до навчальних закладів у більш безпечних регіонах, де зараз перебувають.

Харківська освітня інфраструктура зазнала масштабних руйнувань – понад половина міських шкіл пошкоджена або знищена внаслідок обстрілів, що вимагає термінових рішень щодо її відновлення.

Усі школи Запорізької області приєднуються до цифрового освітнього застосунку [«Мрія»](#), що сприятиме організації навчання для вчителів та учнів. Запоріжжя стало першим регіоном, де вся область долучиться до цієї системи, що забезпечить рівний доступ до освіти незалежно від обставин.

Цифровий освітній застосунок «Мрія», презентований у 2023 році, дозволяє вчителям вести журнал, планувати розклад, давати домашні завдання, користуватися бібліотекою контенту й організовувати комунікацію через чати. Наразі до системи приєдналися 150 шкіл, ще 1000 подали заявки на підключення.

З 52 територіальних громад Миколаївської області лише 21 має [повністю укомплектовані](#) педагогічні колективи. Найбільший кадровий дефіцит спостерігається в сільській місцевості, де через нестачу фахівців учителі змушені викладати кілька предметів одночасно, подекуди більш як три. Також фіксується тенденція до старіння педагогічного складу.

2.2. Політика пам'яті: топоніміка, музейна справа, свята та їх відзначення

У Херсонській ОВА створено робочу групу для розроблення єдиного маршруту місцями пам'яті. Завдання групи передбачають збір і систематизацію інформації про потенційні місця пам'яті в громадах, зокрема меморіали, пам'ятні знаки, волонтерські центри та місця боїв. Групу очолює заступник начальника Херсонської ОВА, а до її складу входять представники департаментів Херсонської ОВА, музеїв і громадських організацій.

3. Спільна справа

3.1. Взаємодія на рівні спільнота – влада. Довіра до рішень влади. Реагування на потреби та бізнесові й громадські ініціативи

>> ПОТРЕБИ ВЕТЕРАНІВ ВІЙНИ І ЇХНІХ СІМЕЙ

Міністерство у справах ветеранів України [оголосило](#) про відкриття прийому заявок на посади фахівців із супроводу ветеранів війни та демобілізованих осіб. Подання здійснюється лише через електронну платформу е-Ветеран. До участі запрошуються кандидати з вищою освітою за низкою спеціальностей, зокрема в галузях соціальних наук, охорони здоров'я, права, ІТ та безпеки. Перевага надається особам зі статусом ветерана, членам родин загиблих військових, а також фахівцям із досвідом надання соціальних послуг. Мета ініціативи – посилити підтримку ветеранів через фаховий супровід їх адаптації до мирного життя.

Харківська ОВА першою в Україні [запровадила](#) послугу супроводу ветеранів у медичних закладах. Пілотний проєкт уже допоміг понад 1500 ветеранам отримати лікування, реабілітацію, психологічну підтримку та зубопротезування. У 37 лікарнях області працюють фахівці із супроводу ветеранів, загалом створено 75 таких посад.

У лютому Миколаївська обласна рада [затвердила](#) Комплексну програму соціальної підтримки ветеранів війни та членів їхніх сімей на 2025–2027 роки. Документ спрямований на відновлення ветеранів, забезпечення їх всебічною підтримкою, зокрема у сферах психічного здоров'я, реабілітації, працевлаштування та освіти. Передбачено створення ветеранських просторів, надання фінансової допомоги, а також запуск Ради ветеранів при обласній раді для моніторингу реалізації програми. Як зазначили в ОВА, фінансування відбуватиметься з державного, обласного та місцевих бюджетів, проте не озвучили конкретну суму, закладену на цей рік на програму.

>> ПІДТРИМКА ПІДПРИЄМЦІВ

14 березня в Харківській ОВА в межах платформи [«Діалог влади та бізнесу»](#) обговорили підтримку експортерів агропродукції. В області працюють близько 250 станцій, де аграрії можуть оформити знижку на перевезення. Минулого року аграрії Харківщини отримали 30 % знижку на залізничні перевезення зерна, олійних культур, шроту та іншої продукції. За даними Укрзалізниці, на сьогодні вже перевезено понад 1,6 млн т аграрної продукції з прифронтових регіонів, зокрема і з Харківщини.

4. Зміни в соціальній структурі

4.1. Виклики, пов'язані зі становищем жінок і дітей, людей з інвалідністю

Харківська ОВА [продовжила](#) безкоштовну роздачу балонів зі скрапленням газом мешканцям прифронтових і деокупованих населених пунктів. Наразі балонами забезпечено 341 домогосподарство в Ізюмському районі. Першочергово гуманітарну допомогу отримують соціально вразливі категорії населення, зокрема багатодітні сім'ї, родини з дитиною з інвалідністю, малозабезпечені сім'ї, ветерани війни та їхні родини, особи з інвалідністю, люди похилого віку та інші.

4.2. Потреби вимушених переселенців. Реагування

Сіверськодонецька МВА [пропонувала залучити](#) представників Ради ВПО до процесів забезпечення житлом переселенців із громади, а також створити простір історії громади. Це питання обговорили під час онлайн-зустрічі начальника МВА Олексія Харченка з головою Ради з питань ВПО Оленою Ніжельською. Планується, що представники Ради братимуть участь у всіх етапах роботи як спостерігачі.

Харківська ОВА у співпраці з органами місцевого самоврядування, волонтерами та міжнародними партнерами [запустила](#) п'ять хабів підтримки евакуйованих жителів Вовчанської, Куп'янської, Липцівської, Курилівської та Кіндрашівської громад. Вони надають допомогу евакуйованим жителям, об'єднуючи широкий спектр послуг, у тому числі адміністративні послуги, гуманітарну допомогу, соціальний захист і психологічну підтримку.

4.3. Потреби добровольців територіальної оборони. Реагування. Мобілізація. Бронювання

У Донецькій області тривав процес надання підприємствам статусу критично важливих, що дає змогу здійснювати бронювання співробітників. Протягом березня такий статус отримали принаймні 15 підприємств області, з яких два – уперше. Після затвердження регіональних критеріїв процес визначення критично важливих підприємств значно пришвидшився, що дозволило знизити тиск на комунальну сферу та бізнес із боку ТЦК та СП і позитивно вплинуло на ринок праці. Влада області не оприлюднює повний перелік критичних підприємств і заброньованих співробітників.

27 лютого Кабінет Міністрів України припинив функціонування [системи «Шлях»](#) для водіїв, які перевозять медичні й гуманітарні вантажі. Віднині виїзд таких водіїв здійснюється на загальних підставах. За даними органів правопорядку, система «Шлях» у низці випадків використовувалася як механізм для уникнення мобілізації. Водночас у представників громадянського суспільства та волонтерських організацій рішення викликало занепокоєння, оскільки, на їхню думку, система сприяла оперативному ввезенню гуманітарної допомоги, зокрема до прифронтових регіонів, і розвитку міжнародної співпраці в гуманітарній сфері.

III. УМОВНО ТИЛОВІ ТЕРИТОРІЇ ПІД УПРАВЛІННЯМ УКРАЇНСЬКОГО УРЯДУ

Протягом моніторингового періоду місцеві органи влади умовно тилкових областей були зосереджені на підтримці життєздатності громад, наданні матеріально-технічної та фінансової допомоги ЗСУ, а також забезпеченні безперебійного енергопостачання.

1. Зміни в системі управління

8 січня 2025 року [набув чинності](#) «Закон України про внесення змін до Закону “Про місцеве самоврядування в Україні” та інших законодавчих актів України щодо народовладдя на рівні місцевого самоврядування».

Закон зобов’язує територіальні громади затвердити свої статuti до 1 січня 2027 року, деталізує порядок проведення загальних зборів, громадських слухань, публічних консультацій, місцевих ініціатив та інших інструментів участі. Визначено вимоги до звітування голів громад і депутатів місцевих рад. Значну увагу приділено забезпеченню рівного доступу до інструментів участі для ВПО, а також розширено можливості для залучення молоді віком від 14 років до місцевих процесів.

Так, одним із пріоритетних напрямів роботи громад Чернівецької області стало [оновлення статутів](#). Зокрема, відповідні процеси розпочалися в Недобойській, Усть-Путильській, Глибоцькій, Великокучурівській і Вижницькій громадах. Наразі в громадах створено робочі групи, які впродовж наступних шести місяців повинні напрацювати статuti.

1.1. Рішення влади, що позначилися на згуртованості

>> МІЖНАРОДНА СПІВПРАЦЯ

19 лютого в Івано-Франківську [відкрили](#) Почесне консульство Чеської Республіки. Діяльність установи поширюється на Івано-Франківську та Чернівецьку області та орієнтована на підтримку економічних, освітніх і культурних ініціатив між Україною та Чехією.

27 січня в Одесі віцепрем’єр-міністр з відновлення України Олексій Кулеба та міністр інфраструктури Естонії Владімір Свет [підписали](#) Меморандум про взаєморозуміння щодо реалізації Плану відновлення морської галузі України. Документ визначає основні напрями модернізації сектору, включаючи як цивільну, так і військову частини, з особливим акцентом на захисті критичної інфраструктури в умовах війни. У межах домовленостей Естонія планує надати Військово-Морським Силам України пакет підтримки на 600 млн євро, що сприятиме зміцненню безпеки та стійкості морської інфраструктури.

Польща [розглядає можливість](#) придбання або довгострокової оренди порту в Україні, зокрема в Одесі, щоб забезпечити собі вихід до Чорного моря. Заступник міністра сільськогосподарства Польщі Міхал Колодзейчак зазначив, що це дозволить Польщі та іншим європейським країнам вільно експортувати зерно, зокрема до Африки, зменшивши витрати на транспортування сільськогосподарської продукції та розширюючи ринки збуту. Окрім того, Польща також думає про оренду до 500 тис. га сільськогосподарських угідь в Україні. Ця заява прозвучала на тлі переговорів між Польщею та Україною щодо розв’язання торговельних суперечок в агропромисловому комплексі, зокрема більш структурованої співпраці, яка принесе вигоду як польським, так і українським виробникам.

>> МІЖРЕГІОНАЛЬНА СПІВПРАЦЯ

У межах загальнонаціонального проекту [«Пліч-о-пліч: згуртовані громади»](#) громади активізували міжрегіональну співпрацю з прифронтовими територіями, що передбачає соціальну, гуманітарну, освітньо-культурну та інфраструктурну підтримку.

Меморандум про співпрацю між міськими радами [уклали](#) Чернівці та Суми. Очікується обмін досвідом, спільна реалізація соціальних та економічних проєктів, а також сприяння підтримці ВПО.

Диспетчерські служби швидкої медичної допомоги Буковини та Івано-Франківщини [планували](#) взаємодіяти в разі надзвичайних ситуацій або перебоїв у зв'язку. У жовтні 2024 року подібний меморандум чернівчани підписали з Тернопільським обласним центром швидкої медичної допомоги.

>> РОБОТА ПОРТІВ

За [повідомленням](#) начальника Одеської ОВА Олега Кіпера, у 2024 році порти Одещини обробили понад 97 млн т вантажів, що на 57 % більше порівняно з 2023 роком. Зокрема, порти Великої Одеси перевантажили 79,9 млн т, а порти Дунаю – 17,3 млн т, переважно експортуючи агропродукцію до різних країн світу. З часу функціонування українського зернового коридору з портів Великої Одеси відправлено близько 3500 суден.

>> РІШЕННЯ ЄСПЛ

13 березня Європейський суд з прав людини ухвалив рішення у справі [«В'ячеславова та інші проти України»](#) щодо подій 2 травня 2014 року в Одесі, коли внаслідок зіткнень проросійських і проукраїнських активістів трагічно загинули 48 осіб і постраждали 250. Суд визнав, що конфлікт значною мірою був зумовлений впливом російської пропаганди, однак при цьому підкреслив відповідальність України за неналежну реакцію органів правопорядку. Позивачі наголошували, що держава не вжила необхідних заходів для запобігання ескалації конфлікту й трагедії.

Відповідно до рішення, Україна має виплатити компенсації: по 15 тис. євро родичам кожного із загиблих, по 12 тис. євро – трьом постраждалим, які отримали опіки. Найвищу компенсацію – 17 тис. євро – отримає донька Михайла В'ячеславова, що згорів у Будинку профспілок, оскільки вона скаржилася також на безпідставну тривалу відмову влади видати їй тіло батька для поховання. Росія не була стороною позову в скаргах позивачів.

Варто відзначити, що багато хто з керівництва Одеси того часу, у тому числі заступник керівника правоохоронного органу-начальника міліції громадської безпеки Дмитро Фучеджі, після тих жаклих подій утік за кордон. У квітні 2023 року український суд заочно визнав його провину в тому, що він вступив у змову з представниками однієї зі сторін і дозволив їм безперешкодно вчиняти злочин, і [за-судив](#) до 15 років за ґратами. На цей час ексочільник міліції в Україні не проживає і вже одинадцятий рік перебуває в розшуку. У 2019 році Україна передала Росії двох ватажків зіткнень – громадянина України, до 2012 року – співробітника міської міліції Сергія Долженкова (у грудні) і громадянина РФ Євгена Мефьодова (у вересні) в обмін на українських військовополонених. Під судом в Україні перебував тогочасний начальник міліції Одеси [Петро Луцук](#), котрого в червні 2024 року Приморський суд Одеси звільнив від кримінальної відповідальності, оскільки минули строки давності за висунутими проти нього статтями. Одним із фігурантів справи був керівник місцевого управління з надзвичайних ситуацій Володимир Боделан, як [стверджують](#) медіа, громадянин Росії з 2010 року, його обвинувачували в тому, що підпорядковане йому пожежне відомство не зробило все належне для порятунку людей. Після трагедії 2 травня він покинув Україну, працював на різних управлінських посадах в окупованому Криму і вже в лютому 2024 року, за призначенням «губернатора» Володимира Сальдо, очолив «представництво Херсонської області» в Москві.

2. Робота над ідентичністю

2.1. Зміни в стандартах освіти

14 березня 2025 року Кабінет Міністрів України [ухвалив](#) постанову № 318 про покриття вартості навчання для дітей ветеранів війни, які вступили навчатися приватним коштом у закладах фахової передвищої або вищої освіти. Фінансування попрямує на рахунки навчальних закладів, і суми, які вже були сплачені, повернуть студентам. Наразі ця ідея реалізується як експеримент.

2.2. Політика пам'яті: топоніміка, музейна справа, свята та їх відзначення

За час широкомасштабного вторгнення спостерігається зростання уваги громад до збереження історичної пам'яті та меморіалізації подій російсько-української війни. Відзначається посилення громадянської ідентичності, що сприяє формуванню чіткої громадянської позиції серед населення, незалежно від національності чи релігійної приналежності. У цьому контексті важливі ініціативи, що відображають солідарність і національну єдність.

В усіх громадах Чернівецької області герої війни вшановуються як на локальному, так і регіональному рівнях. 14 березня, у День українського добровольця, [відбулося](#) вшанування пам'яті воїнів, що добровільно стали на захист України, у якому взяли участь військовослужбовці, громадськість, поліцейські, представники органів місцевого самоврядування та виконавчої влади.

У Дрогобичі Львівської області [розроблялася](#) єдина концепція встановлення пам'ятників полеглим військовим. Місцева влада озвучила пропозицію щодо створення єдиного підходу до встановлення меморіалів для загиблих військовослужбовців і благоустрою місць їхніх поховань.

Відкриття в Чернівцях [виставки](#) про пакт Молотова-Ріббентропа, за яким гітлерівська Німеччина й сталінський Радянський Союз напали на Польську Республіку в 1939 році, продемонструвало зростання уваги жителів і гостей краю до важливих для сьогодення історичних подій і їх сприйняття крізь призму сучасної російсько-української війни. Виставку підготували німецькі науковці й музейники з Дюссельдорфа та Берліна.

1 лютого, після атаки Росії на середмістя Одеси, невідомі повісили плакат із написом «Груз 200» на пам'ятник російському поету Александру Пушкіну, що було частиною акції протесту проти імперських маркерів у місті. Пам'ятник на Приморському бульварі вже не раз ставав об'єктом акцій, під час яких його обливали фарбою. Відповідно до розпорядження начальника Одеської ОВА, пам'ятники Пушкіну на Приморському бульварі та вулиці Італійській підлягають знесенню. Також в Одесі демонтували пам'ятник відомому радянському акторові, поету й виконавцю Владіміру Висоцькому, розташований біля входу до Одеської кіностудії. У відповідь на це група осіб вийшла на пікет, [вимагаючи](#) повернути його на місце.

На початку січня в Одесі [відбулася](#) публічна дискусія «Минуле як виклик, минуле як ресурс», у межах якої експерти, науковці та громадські діячі обговорили питання деколонізації, формування культурної ідентичності та збереження мультикультурного характеру міста. Захід став майданчиком для переосмислення історичної спадщини Одеси в умовах війни та посилення запиту на оновлення символічного простору.

2.3. Свобода віросповідання

У Чернівецькій області, де налічується понад [300 храмів](#), підпорядкованих УПЦ МП, з початку 2025 року активізувався процес переходу релігійних громад до ПЦУ. Станом на середину березня, за [даними](#) управління культури Чернівецької ОВА, 16 громад провели збори й підтвердили рішення про перехід до ПЦУ, з яких 13 уже зареєстрували оновлені статuti.

Найбільш резонансною стала ситуація з [переходом трьох парафій](#) у Чернівцях – Свято-Духівського кафедрального собору, Свято-Миколаївського храму та Свято-Петропавлівської церкви. 16 лютого понад 2000 вірян проголосували за приєднання до ПЦУ. Однак стосовно Свято-Миколаївського храму на альтернативних [зборах](#) 23 лютого понад 5000 парафіян висловилися за подальше збереження його підпорядкування УПЦ МП. Прихильники УПЦ МП організували цілодобові молитовні стояння та обмежили доступ представників ПЦУ до храмів.

Релігійне питання залишалося джерелом соціальної напруженості в регіоні, підсилюючись інформаційними конфліктами, такими як [публічні звернення](#) до США й [суперечки](#) навколо російськомовної літератури в храмах.

Під час похорону загиблого воїна в селі Комарівці Чернівецької області [виник конфлікт](#) між священниками УПЦ МП і громадою. За домовленістю з родиною, обряд мав провести священник ПЦУ, однак священнослужителі УПЦ МП прийшли без запрошення та спровокували конфлікт, що викликало обурення серед побратимів загиблого. Цей інцидент став черговим проявом напруження між релігійними громадами в регіоні, особливо на тлі активізації переходів парафій від УПЦ МП до ПЦУ.

23 березня в Одесі відбувся другий регіональний [іфтар](#) – вечірня трапеза у священний для мусульман місяць Рамадан. Захід зібрав представників кримськотатарської спільноти, місцевої влади, духовенства різних конфесій, військових, волонтерів та активістів. Під час іфтару учасники наголосили на важливості єдності, солідарності та взаємної поваги між культурами та віросповіданнями в умовах війни, а також висловили вдячність захисникам України.

2.4. Національні меншини

З 1 вересня 2027 року в Україні стартує 12-річна система шкільної освіти, у межах якої старша школа (10–12 класи) функціонуватиме у вигляді окремих академічних і професійних ліцеїв. У 12 громадах Чернівецької області, де історично проживає значна кількість громадян румунського походження, [планується відкрити](#) класи з румунською мовою навчання в 13 академічних ліцеях. Зокрема, передбачено створити 4 румунськомовні ліцеї (у Чернівцях, Глибоцькій, Герцаївській та Острицькій громадах) і 9 двомовних (українсько-румунських) закладів. Наразі в області в 72 закладах загальної середньої освіти з 337 частина предметів викладається румунською мовою.

20 березня 2025 року низка організацій угорської національної меншини Закарпаття, зокрема «Товариство угорської культури Закарпаття» та «Демократична спілка угорців України», [звернулася](#) з відкритою заявою до голови Верховної Ради України Руслана Стефанчука та голови парламентського комітету з питань освіти Сергія Бабака. Вони висловили занепокоєння щодо законопроектів, які передбачають створення «україномовного освітнього середовища» в навчальних закладах. Ці ініціативи, за словами представників угорської громади, можуть обмежити використання мов національних меншин, у тому числі угорської, навіть у приватному спілкуванні на території шкіл. У зв'язку із цим вони закликали вилучити зазначені законопроекти з порядку денного парламенту.

У березні в Закарпатській ОВА [презентували](#) методичний посібник «Різні разом», спрямований на підтримку інклюзивної освіти для ромських жінок і дівчат. Посібник, розроблений за результатами серії тренінгів у межах проекту Закарпатського обласного благодійного фонду «Благо» за підтримки ООН Жінки в Україні, містить практичні рекомендації для створення освітніх програм для ромських громад. Відповідні тренінги вже охопили понад 450 учасниць із різних регіонів України.

У межах транскордонного проекту «INCLUSIV.EDU», що реалізується в партнерстві Румунією, Угорщиною та Україною за фінансування ЄС, [передбачено](#) проведення літніх таборів для дітей, семіна-

рів для педагогів, обмін досвідом між учителями та розроблення навчальної програми для дошкільної освіти ромських дітей, що сприятиме формуванню інклюзивного й культурно різноманітного освітнього середовища в прикордонному регіоні.

3. Спільна справа

3.1. Взаємодія на рівні спільнота – влада. Довіра до рішень влади. Реагування на потреби та бізнесові й громадські ініціативи

>> ДОПОМОГА ЗСУ / ПІДТРИМКА ВІЙСЬКОВИХ І ЧЛЕНІВ ЇХНІХ СІМЕЙ

У 2025 році Львівська громада **виділить** 1 млрд грн (приблизно 21,2 млн євро) на підтримку ЗСУ, що становить 5,6 % її бюджету. Івано-Франківськ заклав на ці потреби 464 млн грн (8,9 % бюджету), а Чернівці передбачили 25 % видатків міського бюджету (1,119 млрд грн, або 23,9 млн євро).

У 2025 році в Чернівецькій області посилено підтримку ветеранів і їхніх родин через розвиток програм реабілітації, реінтеграції та роботи ветеран-хабів. **Працює** 167 точок доступу до адмінпослуг, усі 52 ЦНАПи обслуговують ветеранів за принципом «єдиного вікна», найбільш затребувані послуги – реєстрація нерухомості, оформлення паспортів і спеціалізовані сервіси.

Чеська Республіка **профінансує** ремонт відділень Львівського обласного госпіталю ветеранів у межах проєкту «Відновлення й оновлення госпіталів в Україні» («Renovation and modernisation of hospitals in Ukraine») із загальним бюджетом 30 млн євро, забезпечивши закупівлю обладнання та підвищення кваліфікації персоналу. Також Чехія **підтримує** будівництво реабілітаційного центру «Recovery center 4.5.0» в Ужгороді, який стане першим регіональним закладом такого типу в Закарпатті.

У березні стартував другий сезон програми **«Траєкторія»**, спрямованої на заохочення ветеранів і їхніх родин започатковувати власний бізнес. Ініціатива передбачає двомісячне навчання в онлайн- і офлайн-форматах на базі центрів «Дія.Бізнес», зокрема в Івано-Франківську, і можливість отримати фінансування. Загальний бюджет програми становить 20 млн грн (426 тис. євро), а для участі буде відібрано 230 підприємців.

Чернівецька міська рада **ухвалила** рішення про надання учасникам бойових дій щорічної фінансової допомоги розміром 5 тис. грн для часткового покриття витрат на житлово-комунальні послуги. Раніше діяла норма щодо компенсації 25 % вартості комунальних платежів, однак, за словами заступника міського голови Юрія Лесюка, через технічні складнощі її прорахунок наразі неможливий. Тому міська влада вирішила монетизувати цю пільгу.

>> ПІДТРИМКА ПІДПРИЄМЦІВ

Міністерство аграрної політики та продовольства України й Продовольча та сільськогосподарська організація ООН в Україні **підтримували** мале виноробство в Одеській і Закарпатській областях через технічну допомогу та доступ до фінансування, що дозволить відновити виробництво після війни й підвищити продуктивність виноградників.

Економічний розвиток Івано-Франківської області ускладнювали дефіцит трудових і фінансових ресурсів і відповідно зниження промислової активності. Одним із показників негативної динаміки стало **рішення** Кабінету Міністрів України від 21 лютого 2025 року про виключення чотирьох індустріальних парків із реєстру, зокрема й «Першого екоіндустріального парку» в місті Долина Івано-Франківської області, створеного у 2013 році. Це рішення було ухвалене через відсутність обраних керуючих компаній упродовж двох років, що призвело до занепаду господарської діяльності. Хоча парк може продовжити функціонування, він втрачає право на державні стимули, що ускладнює його подальший розвиток.

Виробничий сектор Закарпаття також зіткнувся з дефіцитом робочої сили, зумовленим, зокрема, мобілізацією чоловіків й ухиленням від офіційного працевлаштування. У відповідь на це підприємства області розглядали можливість [залучення працівників](#) з-за кордону, зокрема з Бангладеш та інших країн Азії. Така ініціатива [викликала](#) неоднозначну реакцію громадськості та поставила питання про готовність місцевих громад до інтеграції іноземців, а також міграційної політики держави. Це також спростовує поширене твердження про [перенаселення](#) Закарпаття, де наразі перебуває понад 400 тис. ВПО. Але в області специфіка розселення продиктована рельєфом. Загальновідомо, що 80 % території займають гори.

>> ВИКЛИКИ

11 березня 2025 року в Івано-Франківську сталася трагедія, організована російською спецслужбою. За даними розслідування, ворог завербував двох місцевих підлітків 15 і 17 років. Вони мали розмістити зроблені ними вибухові пристрої в місті. Однак при транспортуванні одного з пристроїв російська спецслужба дистанційно активувала вибухівку, що призвело до [загибелі](#) 17-річного підлітка й тяжких поранень його 15-річного спільника. Цей інцидент став частиною ширшої стратегії російських спецслужб, які від початку повномасштабного вторгнення активно залучають підлітків до диверсійної діяльності.

3.2. Взаємодія на рівні суспільства. Ініціативи. Довіра між групами

>> ДОПОМОГА ЗСУ

Завдяки благодійним внескам українців розміром понад 1,5 млн грн (32,1 тис. євро) у Національній академії сухопутних військ імені гетьмана Петра Сагайдачного створено перший в Україні клас ситуаційної обізнаності та FPV-симуляторів. Цей навчальний простір призначений для підготовки майбутніх командирів і бойових офіцерів, зокрема для вдосконалення навичок керування безпілотними літальними апаратами та роботи з програмним забезпеченням для ситуаційної обізнаності. Ініціатива реалізована за підтримки фонду [«Повернись живим»](#).

Більш як рік в Україні [функціонує](#) мобільний стоматологічно-хірургічний кабінет для військових, ініційований чернівчанином Віорелом Радуканом, президентом-електом Асоціації імплантологів України. Починаючи із січня минулого року, команда з п'яти лікарів на спеціально переобладнаному автобусі вирушила на Харківщину, щоб надати медичну допомогу воїнам із Буковини. З того часу склад команди розширився, додалися фахівці з Івано-Франківська, Дніпра, Запоріжжя та Сум. Географія поїздок також стала більшою: лікарі працювали як у прифронтових містах, таких як Дергачі Харківської області, так і в тилкових населених пунктах, зокрема в Гостомелі, Рівному й Сумах. Загалом понад тисяча захисників отримала стоматологічну допомогу завдяки цій ініціативі.

Активними залишалися як окремі громадяни, так і організації та інституції, які збирали кошти й закуповували необхідне обладнання та пристрої для потреб ЗСУ.

>> ВИКЛИКИ

Викликом для громадянського суспільства стало припинення фінансування проєктів AMP США (USAID). На початку березня координатори [проєкту](#) «DOBRE. Голос громад» у Чернівецькій області повідомили про його закриття, зазначивши, що він був спрямований на розвиток комунікації всередині громади.

Зупинення підтримки торкнулося й [одеських проєктів](#), таких важливих в Україні, як «VETERANS HUB ODESA», видання «Інтент» Комітету виборців України, що частково фінансувалися AMP США, а також Комунальне підприємство «Теплопостачання міста Одеса».

Відсутність допомоги AMP США знижує спроможність громадських організацій і фондів у різних регіонах України. Проте команди шукають нові джерела підтримки, закликаючи бізнес і місцеві громади долучитися до збереження важливих соціальних ініціатив.

4. Зміни в соціальній структурі

4.1. Виклики, пов'язані зі становищем жінок і дітей, людей з інвалідністю

При Чернівецькій міській раді [створено](#) Раду безбар'єрності – консультативно-дорадчий орган, покликаний усувати перепони для людей з інвалідністю, маломобільних груп, літніх людей та батьків із маленькими дітьми. Основні напрями роботи: удосконалення міської інфраструктури, транспорту, доступу до інформації, освіти, цифрових послуг та розвитку соціальної взаємодії.

У «Будинку воїна» у Львові [презентували](#) звукові маячки «Пай» – інноваційне рішення для покращення доступності установ для людей із втратою зору. Такі сигналізатори допомагають незрячим і слабоворим відвідувачам орієнтуватися в просторі та знаходити вхід у приміщення за допомогою спеціального застосунку. Розробку створила ГО «Практика інноваційного досвіду».

У Львові [стартував](#) проєкт «Продовжуй жити», спрямований на підтримку жінок, які втратили чоловіків на війні. Ініціаторкою стала Оксана Ганкевич – дружина загиблого бойового медика 125-ї бригади тероборони. Проєкт має на меті допомогти учасникам знайти новий сенс життя та зміцнити їхню економічну, соціальну й емоційну стійкість.

4.2. Потреби вимушених переселенців. Реагування

Унаслідок активних бойових дій на сході України до умовно тилових регіонів продовжували прибувати нові ВПО. У січні на Івано-Франківщині в Бурштинській громаді [розмістили](#) 26 донеччан із Покровської, Мирноградської, Великоновосілківської та Комарської громад, а в лютому до Чернівців прибули два евакуаційні потяги з переселенцями з прифронтових територій Покровського та Костянтинівського районів.

>> ЖИТЛО ДЛЯ ВПО

З 29 січня 2025 року в Україні [впроваджено](#) експериментальний проєкт із надання субсидій на оренду житла для ВПО, які покинули ТОТ або зони бойових дій. Проєкт розрахований на два роки й передбачає фінансову підтримку домогосподарств, що не мають власного житла або втратили його внаслідок бойових дій, за умови, що витрати на оренду перевищують 20 % сукупного доходу й особи не отримують іншої державної допомоги на проживання або компенсації за програмою «Прихисток».

Субсидія розраховується з урахуванням складу домогосподарства, а не лише родинних зв'язків, що дозволяє охопити ширше коло отримувачів. На допомогу можуть претендувати як ВПО, зареєстровані після 24 лютого 2022 року, так і переселенці, які покинули свої домівки протягом 2014–2021 років. Субсидія на оренду житла не унеможливорює одночасну субсидію на оплату житлово-комунальних послуг.

В Івано-Франківську [розпочато будівництво](#) соціального житла для ВПО в межах програми «Житло для внутрішньо переміщених осіб та відновлення звільнених міст України. Компонент II», що фінансується Європейським Союзом та управляється НЕФКО (Nordic Environment Finance Corporation). Вона передбачає, що будівлі залишатимуться у власності громади без права приватизації, і має загальне фінансування розміром 9,5 млн євро. Нові квартири з ремонтом, меблями й побутовою технікою зможуть прийняти близько 300 осіб, хоча раніше планувалося забезпечити житлом до 600 сімей.

У Чернівцях [почали зводити](#) багатоповерхові будинки для переселенців за проєктом «Підтримка ЄС у забезпеченні житлом внутрішньо переміщених осіб у Чернівцях» з бюджетом понад 10 млн євро. Також у Вікнянській громаді реконструювали нежитлову будівлю під тимчасове житло для ВПО, а в трьох громадах області (Новоселицькій, Вижницькій і Вікнянській) облаштовували додаткові місця тимчасового проживання для ВПО.

>> ПІДТРИМКА ТА АДАПТАЦІЯ ВПО

З 3 березня по 15 червня 2025 року Чернівецький національний університет імені Юрія Федьковича [розпочав](#) короткострокову програму «Інтегрований розвиток: від адаптації до підприємництва» для ВПО, які проживають у Чернівцях і Чернівецькій області. Після успішного завершення курсу, що охоплює навчальні дисципліни з економіко-правових основ підприємництва, адміністрування та бізнес-моделей, сучасних управлінських технологій, учасники отримають сертифікат Чернівецького національного університету.

4.3. Потреби добровольців територіальної оборони. Реагування. Мобілізація

У лютому Міністерство оборони України запустило проєкт [«Контракт 18–24»](#). У його межах добровольці віком від 18 до 24 років зможуть укласти річний контракт на суму до 1 млн грн (приблизно 21,4 тис. євро). Згодом Кабінет Міністрів України [поширив](#) дію ініціативи на військовослужбовців, які добровільно вступили на військову службу у віці до 25 років після 24 лютого 2022 року. Постанова уряду, що набрала чинності 13 лютого 2025 року, визначає умови отримання виплати. Також для воїнів передбачено соціальні гарантії.

У березні перші добровольці, які підписали «Контракт 18–24», [присєдналися](#) до 10-ї окремої гірсько-штурмової бригади «Едельвейс». Міський голова Коломиї Івано-Франківської області оголосив, що новобранці, які укладуть контракт із бригадою, отримають додатково 30 тис. грн для придбання амуніції.

У Львові відкрили рекрутинговий центр Сил Територіальної оборони ЗСУ, де охочі можуть дізнатися про можливості служби та вибрати професію у війську. Це 13-та така установа у Львові, відкрита за співпраці з міською радою. Сили Територіальної оборони наразі потребують фахівців різних спеціальностей, у тому числі зв'язківців, водіїв, медиків, операторів БПЛА, розвідників та ін. Такі заклади ЗСУ також працюють в інших містах, зокрема в Івано-Франківську, куди за пів року [звернулися](#) понад 500 осіб, з яких 205 планують служити за контрактом.

В Україні зросла кількість жінок, які бажають служити в армії. Частка жінок, які долучаються до Сил оборони, досягла 21 %. Найбільше звернень від українок (43 %) зафіксовано в Чернівецькій області.

Водночас на тлі щоденних повідомлень про втрати мобілізація в Україні стикається із численними викликами, серед яких особливо виділяються проблеми ухилення від служби (від [спроб](#) незаконного [перетину кордону](#) до встановлення фіктивної «інвалідності» та використання корупційних зв'язків). До організації таких схем залучені різні категорії осіб, зокрема [лікарі](#), [освітяни](#), [неповнолітні](#) та [працівники органів правопорядку](#).

Кількість протермінованих і несплачених штрафів за порушення правил військового обліку, які накладають ТЦК та СП, в Україні стрімко зростає. Від початку 2025 року вже відкрито близько 10 тис. виконавчих проваджень щодо стягнення несплачених штрафів, що майже дорівнює загальній кількості таких проваджень за весь 2023 рік. Водночас громадяни не поспішають виконувати свої фінансові зобов'язання: з проваджень, відкритих торік, закрито лише близько 50 %.

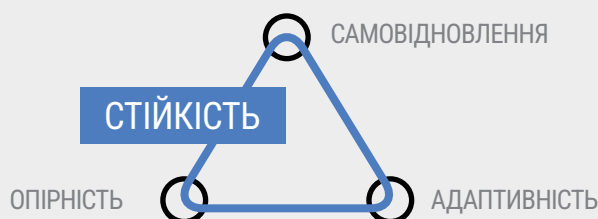
У січні 2025 року ТЦК і СП вперше в Україні [оштрафували](#) кількох міських голів на Львівщині за нібито невиконання планів мобілізації. Мер Дрогобича Тарас Кучма заявив про неправомірність таких дій, наголосивши, що органи місцевого самоврядування не можуть застосовувати примус, щоб забезпечити прибуття військовозобов'язаних. Водночас командування ОК «Захід» вважає дії ТЦК та СП законними.

Інцидент викликав протест із боку місцевої влади та звернення до Президента щодо тиску на громади. Ситуація підсвітила неузгодженість між законодавчими вимогами до місцевої влади й реальними можливостями виконання мобілізаційних завдань на місцях.

МЕТОДОЛОГІЯ ЗБОРУ ДАНИХ

Концептуальна рамка підходу Національної платформи стійкості та згуртованості

СТІЙКІСТЬ – суспільна практика на національному, регіональному та місцевому рівнях, яка створює можливості для подолання викликів і трансформації.

Ми вимірюємо її в трьох площинах:

- адаптація суспільних систем та інститутів до криз і різких змін середовища;
- самовідновлення – мобілізація громадян, інститутів для розв'язання різних гуманітарних, соціальних і безпекових завдань у співпраці;
- опірність – стабілізація моделей співпраці між владою, бізнесом, громадянським суспільством, які сприяють підвищенню рівня міжсекторальної довіри в ході трансформації.

СОЦІАЛЬНА ЗГУРТОВАНІСТЬ – стан соціальних зв'язків у суспільстві між суспільними групами (по горизонталі) і між суспільством і владою (по вертикалі). Вимірюється за рівнями довіри та нормами взаємності (розвитком позитивного соціального капіталу); міцністю громадянського суспільства; наявністю інститутів управління конфліктами (наприклад, відповідальна демократія, незалежне судочинство тощо).

СТІЙКІСТЬ І СОЦІАЛЬНА ЗГУРТОВАНІСТЬ базуються на спільних підходах і цінностях, розмаїтих моделях взаємодії.

>> **ФОКУС:**

на акторах, змінах в управлінні, оцінюванні вразливості, здатності до адаптації, трансформації на відміну від повернення в попередній стан.

>> **ЗБІР ДАНИХ:**

- тимчасово окуповані та прифронтові території – Луганська, Донецька, Запорізька, Херсонська, Харківська області;
- території, де не ведуться бойові дії, – Одеська, Миколаївська, Івано-Франківська, Львівська, Закарпатська, Чернівецька області.

ДЖЕРЕЛА ДАНИХ – публікації в медіа, рішення органів влади, проекти рішень органів влади, дані опитувань громадської думки, дані в соціальних мережах, звіти неурядових організацій, будь-яка інша оприлюднена інформація. Дані збирають координатори Національної платформи стійкості та згуртованості в 11 областях, спираючись на джерела даних, власне розуміння стану справ і залученість у місцеві процеси згуртованості.

>> ПРОБЛЕМАТИКА

На тимчасово окупованих територіях:

- **Динаміка окупації.** Просування російських військ, становище окупованих населених пунктів; позиції мешканців регіону / громади / політичних сил щодо російських окупаційних і воєнних дій.
- **Зміни в системі управління.** Рішення та інформація від окупаційної влади; прояви колабораціонізму; вилучення майна; експропріація продуктів окупаційними адміністраціями.
- **Гуманітарна ситуація.** Фільтраційні дії окупаційної влади; примусова депортація та її напрямки; захоплення заручників; рекрутинг у збройні формування; характер евакуації; руйнування; доступ до медичної допомоги.
- **Робота над ідентичністю.** Робота навчальних закладів, міграція здобувачів освіти та викладачів, примусова русифікація; російські державні стандарти освіти; політика пам'яті: топоніміка, музейна справа, свята та їх відзначення; діяльність релігійних організацій.
- **Зміни в соціальній структурі.** Виклики, пов'язані зі становищем жінок і дітей, людей з інвалідністю.

На територіях, де не відбуваються бойові дії:

- **Динаміка воєнних дій.** Обстріли / озброєння, застосоване проти мирного населення; руйнування.
- **Зміни в системі управління.** Організація діяльності органів влади та доступ громадян до ухвалення рішень на місцевому рівні; доступ до публічної інформації; координація дій волонтерів і влади, а також органів влади між собою, органів влади та військових, волонтерів і військових тощо.
- **Гуманітарна ситуація.** Доступність питної води, їжі, зв'язку, електроенергії; доступ до медичної допомоги; надання гуманітарної допомоги на регіональному рівні.
- **Зміни в суспільному середовищі.** Ставлення в громадах до змін у символіці, календарях (свята, пам'ятні дні); перейменування вулиць та інших об'єктів; робота навчальних закладів, міграція здобувачів освіти та викладачів; громадянське суспільство та бізнес, ринок праці.
- **Становище внутрішньо переміщених осіб.** Забезпеченість житлом і роботою; інтеграція в громаду, що приймає; мережування.

>> ПЕРІОДИЧНІСТЬ ВИХОДУ ЗВІТУ

Початковий моніторинговий звіт охоплює перші чотири місяці широкомасштабного вторгнення (лютий – червень), починаючи з 24 лютого 2022 року; звіти з 2-го по 9-й – по два місяці, а з 10-го – по три.

ПРО УКРАЇНСЬКИЙ НЕЗАЛЕЖНИЙ ЦЕНТР ПОЛІТИЧНИХ ДОСЛІДЖЕНЬ

Український незалежний центр політичних досліджень — неурядовий неpartійний аналітичний центр.

УНЦПД з 1991 року спрямовує свої зусилля на утвердження демократії та впливового громадянського суспільства в Україні. Ми пропонуємо рішення для державної політики у сфері демократії, співпрацюємо із зацікавленими сторонами, здійснюємо комунікаційні кампанії.

За нашою діяльністю можна стежити на сайті www.ucipr.org.ua та в соціальній мережі Facebook — <https://www.facebook.com/UCIPR>.

Долучитися до нашої діяльності можна через різні види партнерства, написавши нам на електронну скриньку ucipr@ucipr.org.ua.

СТІЙКІСТЬ ТА ЗГУРТОВАНІСТЬ УКРАЇНСЬКОГО СУСПІЛЬСТВА ПІД ЧАС ВІЙНИ

Періодичний звіт на основі моніторингових матеріалів з обраних регіонів України
Випуск 14. Січень – березень 2025 року

Горобчишина Світлана Анатоліївна
Конончук Світлана Григорівна

Літературна редакторка – Добоні Мар'яна Іванівна
Дизайнер – Буравченко Сергій Валерійович
Верстальник – Глиненко Олександр Миколайович

Електронне видання

Випуск 26 травня 2025 року

**НАЦІОНАЛЬНА ПЛАТФОРМА
СТІЙКОСТІ ТА ЗГУРТОВАНOSTІ**

2025